

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

shpyhuvav-za-blokpostamy-u-kramatorsku-i-planuvav-vtechu-do-rf (дата звернення 11.04.2025).

6. Бакаянова Н. М. Питання загальної та професійної етики в адвокатській діяльності (пам'яті видатної людини – адвоката Йосипа Бронза). *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє*: матеріали XIII Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 8 листопада 2024 р.). Одеса : Юридична література, 2024. С.1–5.

7. Сущенко В. Модель професійної культури адвоката: критерії та підходи. *Юридична газета*. 01.02.2017. №4–5. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/model-profesiynoyi-kulturi-advokata-kriteriyi-ta-pidhodi.html> (дата звернення 11.04.2025).

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор кафедри права Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» Антошкіна В. К.

Бондар Аліса,
*студентка 1 курсу ОР «Магістр»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПРИНЦИП ДОБРОВІЛЬНОСТІ ШЛЮБУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД

Принцип добровільності шлюбу, який аналізується в даній роботі, охоплює такі основні складові як: вступ до шлюбу, збереження шлюбу і припинення шлюбних відносин. Втім, враховуючи національний та європейський досвід, такі складові принципу добровільності шлюбу часто по-різному трактуються, гарантуються та захищаються.

Розглядаючи перший аспект щодо добровільності вступу до шлюбу варто зазначити, що стаття 12 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Європейська конвенція) [1] гарантує право чоловіка і жінки, які досягли шлюбного віку, на шлюб і створення сім'ї згідно з національними законами, які регулюють здійснення цього права. Так, згода є ключовою умовою для укладення шлюбу в усіх державах-членах Ради Європи, а примус відповідно порушував би визначене

право. Агентство Європейського Союзу з основних прав трактує поняття «примусового шлюбу» через відсутність волі однієї чи обох сторін, натомість Парламентська асамблея Ради Європи, до примусовості відносить також й шлюби осіб, що не досягли шлюбного віку. Цікавою є думка Палати лордів Великої Британії [2], що стаття 12 Європейської конвенції також охоплює право не укладати шлюб. Національна судова практика однастайна у тому, що добровільність шлюбу є однією з основних засад сучасного сімейного права (див. Постанову Верховного Суду (далі – ВС) від 01.03.2023 [3]) та є його довічною рисою (див. Постанову Одеського апеляційного суду від 03.10.2023 [4]).

Переходячи до другого аспекту щодо добровільності збереження шлюбу, варто зазначити справу «Babiarz v. Poland» [5], де Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) наголосив, що шлюб є добровільним союзом, а тому шлюб, в якому припиняється союз волі, не має місця для існування. Однак, аспект збереження шлюбу тісно пов'язаний з правом на його припинення, який згідно з усталеною практикою ЄСПЛ підпадає під низку обмежень.

Якщо розглядати таку підставу припинення шлюбу як внаслідок розірвання, то потрібно відзначити твердження ЄСПЛ, що звичайне значення слів «право на шлюб» охоплює лише створення шлюбних відносин, але не їх розірвання (див. рішення ЄСПЛ у справі «R. Johnston and Others v. Ireland» [6]). Враховуючи викладене, можна констатувати, що згідно із практикою ЄСПЛ принцип добровільності розірвання шлюбу може бути обмежений, якщо національне законодавство не передбачає іншого. Натомість, українське законодавство, як і законодавство більшості європейських країн, передбачає право на розірвання шлюбу. Зокрема, в Постанові від 15.05.2019 [7] ВС зазначив, що добровільність як засада шлюбу спостерігається, починаючи із закріплення права осіб на укладення шлюбу, перебування у ньому і закінчуючи правом на його вільне розірвання та припинення шлюбних відносин за бажанням будь-кого із подружжя.

Втім, певне обмеження в реалізації добровільності у розірванні шлюбу раніше існували в Україні. Так, до листопада 2024 року, принцип добровільності мав обмежену дію, наприклад, у випадках, передбачених частинами 2–4 статті 110 Сімейного кодексу України (далі – СК України), не міг бути поданий позов про розірвання шлюбу до суду (зокрема, протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини). Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих

актів України щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі» [8] було внесено зміни до СК України, а саме, виключено частини 2–4 статті 110 СК України (такі зміни були запропоновані лише в другому читанні законопроекту). На думку автора даного дослідження, вказані зміни спряють ширшій реалізації принципу добровільності шлюбу, а також удосконаленню механізму належного забезпечення прав людини, закріпленого Європейською конвенцією.

Інші підстави припинення шлюбу, визначені СК України, як от внаслідок смерті або оголошення померлим, не спрямовані на дотримання принципу добровільності шлюбу в такому ж контексті. В даному випадку, з огляду на об'єктивний характер юридичного факту смерті або оголошення особи померлою, шлюб припиняється незалежно від волевиявлення іншого з подружжя. ВС у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду зазначив, що відновлення реєстрації шлюбу без наміру й можливості відновлення сімейних відносин не ґрунтується на нормах СК України [9]. Тобто, в силу смерті одного з подружжя відновлення сімейних відносин є неможливим.

Однак, дискусійними є питання поновлення шлюбу у разі з'явлення особи, яка була оголошена померлою або визнана безвісно відсутньою. Так, відповідно до частини 1 статті 118 СК України якщо особа, яка була оголошена померлою, з'явилася, і відповідне рішення суду та актовий запис про смерть скасовані, її шлюб з іншою особою поновлюється, за умови що ніхто з подружжя не перебуває у повторному шлюбі [10]. На думку автора, таке «автоматичне» поновлення шлюбу суперечить принципу добровільності шлюбу, а сам лише факт відсутності укладення повторного шлюбу в обох з подружжя не може бути підтвердженням вільної згоди таких осіб поновити їхні шлюбні відносини. Доцільним є передбачення спільної заяви сторін для поновлення шлюбу з метою аргументації усвідомленої згоди, зокрема так як це передбачено в частині 2 статті 118 СК України в разі з'явлення особи, яка була визнана безвісно відсутньою.

Відповідно до рішення ЄСПЛ у справі «F. v. Switzerland» [11] якщо національне законодавство дозволяє розірвання шлюбу, що не є вимогою Європейської конвенції, стаття 12 гарантує особам, чий шлюб розірвано, право на повторний шлюб без необґрунтованих обмежень. Звідси можна констатувати, що аспект добровільності розірвання шлюбу, якщо законодавство відповідної країни передбачає таке право, стосується і без-

перечного права на укладення повторного шлюбу (яке не може зазнавати необґрунтованих обмежень). Так, відповідно до СК України жінка та чоловік мають право на повторний шлюб лише після припинення попереднього шлюбу (тобто після одержання Свідоцтва про розірвання шлюбу або рішення суду, яке набрало законної сили). Таким чином, в аспекті права на повторний шлюб, обмеження можуть стосуватися права на перебування лише в одному шлюбі. Для прикладу можна навести рішення Вищої ради правосуддя (далі – ВРП) від 04.03.2021 [12], в якому залишено без змін рішення Дисциплінарної палати про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді, яка, скасовуючи заочне рішення про розірвання шлюбу, допустила одночасне перебування чоловіка в шлюбі з двома дружинами (перший та повторний шлюб). ВРП наголосила, що вказані дії спричинили втручання у право на повагу до приватного і сімейного життя.

Враховуючи вищевикладене, можна констатувати, що в Україні принцип добровільності шлюбу діє протягом усього перебування у шлюбних відносинах і включає також право на його припинення (розірвання), що і зумовлює обов'язок держави гарантувати свободу розірвання шлюбу, не допускаючи прояву необґрунтованих обмежень, відповідно до Європейської конвенції та практики ЄСПЛ. Зміни, що були внесені до законодавства України щодо розширення принципу добровільності шлюбу в аспекті підстав для його розірвання безумовно спрямовані на усунення перешкод у реалізації права на шлюб та відображають значний крок у гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами. З метою посилення функціонування принципу добровільності шлюбу доцільно внести зміни до законодавства України шляхом запровадження спільної згоди сторін задля поновлення шлюбу в разі з'явлення особи, яка була оголошена померлою, що відповідатиме сучасних європейським підходам до реалізації та захисту права осіб на добровільність шлюбу.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 09.04.2025).

2. Opinion of the Lords of Appeal for Judgment in the case «Pretty v. Director of Public Prosecutions and Secretary of State for the Home Department [2001] UKHL 61 (29th November, 2001)». British and Irish Legal Information Institute.

URL: [https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/2001/61.html&query=\(pretty\)+AND+\(v\)+AND+\(dpp\)](https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/2001/61.html&query=(pretty)+AND+(v)+AND+(dpp)) (дата звернення: 09.04.2025).

3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 01.03.2023, справа № 210/6396/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109963027> (дата звернення: 08.04.2025).

4. Постанова Одеського апеляційного суду від 03.10.2023, справа № 501/209/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114228386> (дата звернення: 08.04.2025).

5. Case of Babiarz v. Poland dd. 10.01.2017, application no. 1955/10. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170344> (дата звернення: 09.04.2025).

6. Case of R. Johnston and Others v. Ireland dd. 05.03.1985, application no. 9697/82. European Commission of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-73519> (дата звернення: 09.04.2025).

7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 15.05.2019, справа № 347/1988/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81908511> (дата звернення: 08.04.2025).

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі: Закон України від 20 лист. 2024 р. № 4073-IX. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4073-20#Text> (дата звернення: 10.04.2025).

9. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 14.02.2022, справа № 2-4744/11. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103525086> (дата звернення: 09.04.2025).

10. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 10.04.2025).

11. Case of F. v. Switzerland dd. 18.12.1987, application no. 11329/85. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57490> (дата звернення: 09.04.2025).

12. Рішення Вищої ради правосуддя «Про залишення без змін рішення Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 20 травня 2020 року № 1407/3дп/15–20 «Про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді Херсонського міського суду Херсонської області Кузьмі-

ної О. І.» від 04.03.2021, справа № 571/0/15–21. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/en/doc/doc/1865> (дата звернення 07.04.2025).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Саленко Ольга Василівна.

Боровська А. О.,
*аспірантка кафедри юстиції
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ У СУДОВІЙ ВЛАДІ УКРАЇНИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

В рамках євроінтеграційного процесу реформування судової системи України включає в себе маловивчений, але, тим не менш, доволі дискусійний процес – формування «дорадчих органів» у судовій владі – органів, які створюються з метою сприяння суб’єктам призначення встановленню відповідності кандидатів/суддів критеріям доброчесності, професійної етики, високоморальності тощо і які мають у своєму складі представників громадськості [1].

У світлі актуальних подій прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких інших законодавчих актів України щодо правових засад утворення та функціонування Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду» (Закон № 4264), вважаємо за необхідне звернути увагу на питання формування Експертної ради (ЕР), яка утворюється з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України (ВККСУ) у встановленні для цілей кваліфікаційного оцінювання відповідності кандидата на посаду судді Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду критеріям доброчесності та професійної компетентності.

Згідно з Законом № 4264 до складу ЕР входять три особи, запропоновані Радою суддів України і три особи, запропоновані міжнародними

Фідря Ю. О.

ДО ПИТАННЯ ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ДИСЦИПЛІНАРНИХ
СТЯГНЕНЬ СТОСОВНО СУДДІ 133

Хотенець П. В.

ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ ПРО ДІАЛЕКТИКУ СУДОВОЇ
ТА ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ 138

Хотинська-Нор О. З.

ЄДНІСТЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ІНСТРУМЕНТАРІЮ У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ
УКРАЇНИ..... 140

Храпенко О. О.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА:
ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ 142

Шевчук О. М., Євечук О. І.

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД З ПИТАНЬ
ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ:
АНАЛІЗ ОКРЕМИХ РІШЕНЬ ЄСПЛ 146

СТУДЕНТИ ТА АСПІРАНТИ

Афанасьєва В., Машаро О.

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ І ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ
ДО СУДОВОЇ СИСТЕМИ 151

Басюк Ю. М.

ЕТИЧНІ МЕЖІ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У СОЦІАЛЬНИХ
МЕРЕЖАХ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА 154

Бєляєва К. О.

ДОВІРА ДО СУДУ В УКРАЇНСКОМУ СУСПІЛЬСТВІ:
ФАКТОРИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ 159

Бідний Є. М.

НОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «МИТНИЙ
СПІР ЩОДО НАРАХУВАННЯ ТА СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ
ПЛАТЕЖІВ» КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ ЄСПЛ 162

Божко А. В.

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА АДВОКАТА В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ 166

Бондар Аліса

ПРИНЦИП ДОБРОВІЛЬНОСТІ ШЛЮБУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД 169